

GODIŠNJI OBIČAJI (ZIMSKI CIKLUS) NA SILBI

Zimski ciklus godišnjih običaja počinje potkraj studenoga i traje do nakon Sv. tri kralja.

U cijelom tom ciklusu narodnih običaja ističu se običaji oko Božića.

Advent

U vrijeme Adventa nema nikakvih zabava — one su zabranjene. Ljudi se, ako žele, smiju vjenčati, ali takvo vjenčanje mora proći u miru i tišini, bez veselja i glazbe.

Sv. Barbara (4. prosinca)

Sv. Barbara se posebno ne slavi, i uz taj dan nisu vezani nikakvi običaji. Toga se dana ide samo u crkvu na misu.

Ona je inače zaštitnica od nevremena; kad je loše vrijeme moli se sv. Barbara (»Santa Barbara, sant Simon di Zara«).

Sv. Nikola (6. prosinca)

Na taj su dan djeca stavljala na prozor *pjat* (tanjur) za poklone. Na dar djeci roditelji bi u nj stavljali jabuke, naranče, smokve, rogače, bademe, orahe i, obvezno, šibu (to nije bila neka posebna šiba, već obična grančica, ubrana u blizini kuće).

Za školsku su se djecu organizirale priredbe, te su tom prilikom djeca dobivala i poklone. Obvezatno su se pojavljivala dva maskirana lika — sv. Nikola i Krampus. Sveti je Nikola dijelio poklone, a Krampus je mahao šibom i zvonio lancima (da se djeca zaplaše, kako bi bila dobra). Takve su priredbe na Silbi poznate od starine, a organizirali su ih župnik i učiteljica. Od 1927. g. i redovnice su sudjelovale u organizaciji tih priredbi (te su godine, naime, došle na otok).

Sv. Lucija (13. prosinca)

Na taj bi dan djeca objesila čarapu u dimnjak, napu, a roditelji bi im u nju stavljali, kao dar, iste stvari kao i za Sv. Nikolu, samo bez šibe. Ako bi roditelji zaboravili staviti poklon u čarapu ili su bili siromašni pa nisu mogli ništa darovati svojoj djeci, reklo bi im se da je majka zaboravila očistiti dimnjak, te da Sv. Lucija nije mogla doći.

12 dana prije Božića

Razdoblje od dvanaest dana prije Božića služilo je kao razdoblje za gatanje o tome kakvo će biti vrijeme u slijedećoj godini. Ako bi prvi dan toga ciklusa bio lijep, ljudi su vjerovali da će u siječnju biti lijepo vrijeme, ako bi drugi bio ružan, vjerovali su da će u veljači biti ružno vrijeme, itd.

Zornice — 9 dana prije Božića

Rano ujutro, oko 5 h, išlo se u crkvu. S obzirom da je u to doba dana još mrak, u crkvu se obvezno išlo s feralom, u kojem je gorjela posvećena svijeća.

Sv. Toma (21. prosinca)

Toga se dana klalo svinje. Danas ih više nema, a nekada je gotovo svaka kuća imala svinju za vlastite potrebe. U stara su vremena svinje ubijali *macom* (drvenim batom), a zatim bi je nožem uboli ispod vrata, da joj puste krv. Tako su radili sve do 1928. g. Te je godine na otok došao prvi mesar i naučio je ljude kako se kolju svinje. Meso su stavljali u *salamuru* da bi ga potom sušili. Pravili su i *kuline* (svinjska krv, kukuruzno brašno, malo bijelog brašna, šećer, grožđice, cimet, oraščići, limun). Tom su se smjesom punila svinjska crijeva, a ono što ne bi stalo u crijeva, stavljalo se u platnene vrećice. Napunjeno se kuha, zatim se suši, a kada se želi jesti uzima se prema potrebi i ispeče u tavi.

Nekoliko dana uoči Božića

Nekoliko dana prije Božića (tri, četiri) kuća se počinje temeljito čistiti, kako bi za Božić bila čista. Kuću čiste žene, a pomažu im djeca. Za čišćenje se ne upotrebljavaju nikakve napravljene metle ili neka druga pomagala, posebno napravljena za tu priliku.

Badnjak (24. prosinca)

Kuća je već potpuno očišćena, i ukućani očekuju svećenika da im je blagoslovi.

Od starine postoji običaj da se na kraj komina stavlja drvo zvano badnjak (obično od jele ili smreke). Po njega se ne ide posebno u šumu, već se od drva, složenih u dvorištu (za loženje), uzme veći komad. Na ognjište ga stavlja žena, te obično izgori u toku noći, a može gorjeti i duže (ovisno o veličini). Uvijek se stavlja samo jedan badnjak. Badnjak se ne ukrašava, niti se išta na njega stavlja. Na Badnjak se nisu palile svijeće, već je u kući bila rasvjeta kao i u ostale dane (svijeća, petrolejka). Kuća se nije ničim ukrašavala.

Obvezno su se pekale fritule, a za večeru bi se obično jelo zelje, repa, manule (sušene), lignji, hobotnice (sušene) ili bakalar. Navečer rodbina dolazi čestitati, a oko 23 h odlazi se u crkvu na ponoćnu misu. Ako bi putem

bila mjesečina, rekli bi da će slijedeće godine ovce dati puno mlijeka i da će zemlja dobro roditi, a ako mjesečine ne bi bilo, vjerovali su da će slijedeća godina biti loša. Poslije mise, pred crkvom, ljudi koji su bili međusobno posvađeni, opraštaju jedni drugima i mire se. Došavši s mise kući, ne idu odmah spavati, već sjede, pričaju, pjevaju božićne pjesme i jedu fritule. Poslije mise mladi ljudi idu mjestom i pjevaju, a zatim uđu u neku od kuća ili odu svaki svojoj kući. Tu se noć pričaju i priče o »morama«. Jedino se te noći smije imenovati mora, tj. netko smije reći da ga je tada i tada, ta i ta došla po noći moriti. Također se pričaju i priče o mrtvacima koji noću hodaju mjestom.

Običaj sijanja pšenice poznat je tek u novije vrijeme, tj. nakon 1927. g. Prve su pšenicu sijale redovnice i stavljale posude s prokljalom pšenicom u crkvu, a kasnije su taj običaj preuzeli i neki stanovnici Silbe, te su pšenicu sijali i kod kuće.

Na otoku je od davnine bio poznat običaj urešavanja božićnog drvca. (Silbljani su bili pomorci, putovali su po svijetu i taj su običaj donijeli na otok.) Sjećanja kažu da se drvce kitilo u bogatijim kućama, i to jabukama, orasima (omotanima u staniol), a u novije vrijeme kupovnim nakitom. Pod bor su se stavljale jaslice, ali uvijek kupovne.

Božić (25. prosinca)

Čestita se odmah ujutro, a čestitati dolaze rodbina i prijatelji. Nisu poznati običaji s obveznim prvim gostom, čestitarom. Goste, koji dolaze čestitati, časti se fritulama i rakijom. Nakon toga svi odlaze u crkvu na misu.

Na Božić bi uvijek bio svečani ručak. Obvezno bi bilo pečeno meso (svinjsko ili janjeće; perad nisu klali — uglavnom su je držali radi jaja). Nisu se pekli nikakvi kolači, već bi se u krušnoj peći ispekao kruh bolje kakvoće nego obično.

Cijeli dan okupljala bi se rodbina da se proveseli. Svi su bili dobro raspoloženi. Tokom cijelog dana pjevale su se božićne pjesme.

Sv. Stipan (26. prosinca)

Na taj se dan redovito išlo u crkvu.

U stara vremena, tj. do 1815. godine, na taj se dan birao »seoski božićni kralj«. O samom načinu biranja »kralja«, kao i o njegovoj ulozi, ljudi danas gotovo više ništa ne znaju. Međutim, postoji dobar opis o tome u knjižici »Silba«, Ljubomira Jurića, tiskanoj g. 1910. u Zadru.

Sv. Ivan (27. prosinca)

Također se redovito ide u crkvu.

Od toga se dana normalno nastavljaju svi poslovi u polju, kamo se ne odlazi četiri, pet dana (tj. od nekoliko dana prije Božića).

Nevina dječica (28. prosinca)

Majke bi, na taj dan, prilazile ujutro djeci u krevetu, te bi ih (simbolično) udarale šibom. To se radilo zbog toga da bi djeca bila dobra tijekom cijele slijedeće godine.

Stara godina — Silvestrovo (31. prosinca)

Toga se dana ide na blagoslov u crkvu. Svećenik govori tko je u toku godine umro, tko se vjenčao, te koliko se djece rodilo.

Doček Nove godine je uvijek u krugu obitelji, a ne slavi se tako svečano kao Božić.

Nova godina (1. siječnja)

Rodbina i prijatelji čestitaju jedni drugima Novu godinu, a i na taj se dan obvezno ide u crkvu.

Sv. tri kralja (6. siječnja)

Na Sv. tri kralja nosi se u crkvu voda na blagoslov. Blagoslovljenom vodom škropi se kuća, vrt, polje i stoka.

Svijećnica — Gospa od Kandalora (2. veljače)

Svijećnica je veliki blagdan. U crkvi je redovito misa; vjernici su dobivali svijeće koje bi zapalili i koje su gorjele za vrijeme mise. Po svršetku mise svijeće bi se ugasile i nosile kući, gdje su se čuvale cijele godine. Te bi se svijeće mogle zapaliti, ako bi netko umro, ili pak na Božić.

Sv. Blaž (3. veljače)

Toga se dana u crkvi blagoslivlja grlo: svećenik postavi čovjeku, ispod grla, dvije upaljene svijeće (složene u križ), te pri tome govori: »Po nalogu sv. Blaža, nek te Bog oslobodi od bolesti grla, amen.« Nakon tih izgovorenih riječi čovjek poljubi svijeće. Taj se običaj održao do danas.

THE WINTER CYCLE OF CEREMONIES

Summary

Customs of this period start with St. Barbara's Day (December 4th), and last until St. Basil's (February 3th). Most rituals are concentrated around Christmas. On Christmas eve, a yule-log is placed on the house hearth and left there to slowly burn through the night. There also existed a custom (until 1815) to elec »the village Christmas king« on the day after Christmas. His crown is kept in the treasury of the local church.